

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Postboks 4710 Sluppen, 7468 Trondheim
Sentralbord: 73 19 90 00, Telefaks 73 19 91 01
Besøksadresse: E. C. Dahls g. 10

Saksbehandler
Erlend K. Hovland
Miljøvern- og
planavdeling

Innvalgstelefon
73 19 91 36

Vår dato
31.10.2014
Deres dato

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
2014/6582-561
Deres ref.

201401934-14
- 5 NOV. 2014

NVE - RM

Norges vassdrags- og energidirektorat
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Høringsuttalelse til søknader om bygging av Leneselva kraftverk og Leiråvatnet kraftverk i Hemne kommune – varsel om innsigelse

Fylkesmannen frarår bygging av begge kraftverk i høringen og varsler innsigelse dersom søknaden innvilges på foreliggende grunnlag. Hovedbegrunnelsene er den allerede høye belastningen fra vannkraft på området, det betydelige tapet av områder med uberørt natur for regionen, potensiell skade på rødlistearter samt at influensområdet for begge prosjekt så godt som i sin helhet ligger innenfor viktige naturområder.

Bakgrunn

Blåfall AS har søkt NVE om konsesjon for bygging av Leneselva kraftverk og Leiråvatnet kraftverk i Hemne kommune, i brev datert den 31.3.2013. Søknadene ble samlet lagt ut på høring og oversendt Fylkesmannen i Sør-Trøndelag for uttalelse den 2.9.2014. Begge kraftverkene inkluderer regulering av Leiråvatnet som magasin og har så stort overlapp i influensområder at begge er vurdert i foreliggende uttalelse, både som samlet inngrep og som enkelttiltak. Uttalelsen tar for seg de viktigste miljømessige problemstillingene ved tiltakene. Fylkesmannen vil vise til høringsnotatet fra NVE og søknadene fra Blåfall AS som inkluderer konsekvensutredningene fra Rådgivende Biologer AS samt de øvrige vedleggene.

Kort beskrivelse av tiltakene

Leneselva kraftverk

Kraftverket vil utnytte fallet i Leneselva mellom kote 178 og 30 moh. Vannveien vil bli om lag 1850 m lang og vil bli nedgravd. Kraftverket vil påvirke vannføringen i nedre del av Leneselva over en strekning på 2000 m. Gjennomsnittlig årlig produksjon er beregnet til 13,4 GWh. I tillegg søkes om å overføre vann fra Melslættelva til Leiråvatnet. Det er planlagt slipp av minstevannføring (MVF) på 73 l/s til nedre del av Leneselva og 37 l/s i Melslættelva hele året. Overføringen vil føre til noe økt vannføring i Leneselva oppstrøms inntaket (heretter referert til som øvre del).

Leiråvatnet kraftverk

Kraftverket vil utnytte fallet i Leneselva mellom kote 319 og 180 moh. Vannveien vil bli om lag 2850 m lang og vil bli nedgravd. Kraftverket vil påvirke vannføringen i øvre del av Leneselva over en strekning på 4100 m.

Gjennomsnittlig årlig produksjon er beregnet til 8,6 GWh. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 19 l/s fra inntaket ved Leiråvatnet til øvre del av Leneselva hele året. I tillegg til overføring fra Melslættelva til Leiråvatnet (MVF 37 l/s), søkes det om å overføre vann fra Skratlhaugdalsbekken til Leiråvatnet med MVF på 14 l/s.

For begge kraftverkene søkes det om å regulere Leiråvatnet med 1,5 meter. Det tas for gitt at ved bygging av begge kraftverk vil det ikke bli overlapp i fallet på kote 178-180, slik det tilsynelatende går fram av søknaden.

Tabell 1. Sammenstilling av hydrologiske nøkkeltall

	<i>Leneselva</i>	<i>Skratlhaugdalsbekken</i>	<i>Melslættelva</i>
Middelvannføring	282	201	567
95 % sommer	15	10	29
95 % vinter	21	15	41
Alm. lavvannføring	19	14	37
Minstevannføring	19	14	37

Samla plan og MIKRAST

Ingen av kraftverkene har vært behandlet i Samla plan. Leneselva kraftverk har vært vurdert i MIKRAST, og nivået for miljøkonfliktene ble antatt til *lite/middels: Lite* med avbøtende tiltak, og *middels* uten. Dette var, så vidt vi kan se, uten overføringen av Melslættelva som er med i foreliggende søknad og som vil øke konfliktnivået ytterligere. Leiråvatnet kraftverk har ikke vært vurdert i MIKRAST og derfor heller ikke overføringen av Skratlhaugdalsbekken.

Tiltaksområdet

Leiråvatnet ligger i et åpent og storkupert fjellhei- og myrlandskap i et område som framstår som relativt urørt, med kun noen få, spredte hytter. Leneselva renner ut fra nord-østre bukt i innsjøen, går ned i Svorttjønna etter 460 meter i luftlinje og renner ut i Rovatnet ved Mo.

Melslættelva renner ut fra Skardsetervatnet, som ligger 900 m NV for Leiråvatnet. Elva skifter navn flere ganger på veg nord-øst og renner ut i Hemnefjorden i sentrum av Kyrksæterøra som Haugaelva etter ca. 13 kilometer.

Skratlhaugdalsbekken er hovedutløpet fra Skratlhaugdalen og renner parallelt med Leiråvatnet med en avstand på ca. 750 m, før den også renner ut i Svorttjønna og samles således med Leneselva her, 278 moh.

Nedbørsfeltene til Leiråvatnet og Melslættelva grenser i vest mot feltene til de vernede vassdragene Gjelavassdraget og Todalselva. Disse ligger på Aure kommunes side i det aktuelle fjellområdet.

Berørte naturverdier

En grafisk oversikt over plasseringen av de viktigste berørte naturverdiene ligger ved (vedlegg 1).

Rødlistearter

Det er registrert fem rødlistarter i og nær influensområdet. Ål (CR i rødlista) er kjent fra både Leiråvatnet og Leneselva. Det er fire vassdragstilknyttede fuglearter registrert i tiltaksområdet: Storlom (NT) er registrert i Leiråvatnet,

Skardsetervatnet og Skogsjøen. Strandsnipe (NT) og storspove (NT) er registrert i Leneselva og fiskemåke (NT) er registrert i Leiråvatnet. Det er også observert gaupe (VU) i området og det er registrert elvemusling (VU) ved utløpet av Leneselva.

I OEDs retningslinjer heter det at *"tiltak som kommer i konflikt med arter som er kritisk truet eller sterkt truet, eller naturtyper Norge har et internasjonalt ansvar for, eller vil vanskeliggjøre nasjonal oppfyllelse av internasjonale avtaler kan ikke påregne å få konsesjon."* Som avbøtende tiltak for ål er det lagt opp til såkalt overløpsinntak (Coanda-inntak) til begge kraftverk. Ifølge NVE-veileder 1-2012 tillater overløpsinntak at overløpet for minstevannføring kan utformes på en måte som sikrer utvandring av ål og fisk. I boka «International fish screening techniques» (Turnpenny og Horsfield, 2014) står det også at slike overløpsinntak er egnet for blankål og gulål. Ålen er kjent for å kunne ta seg fram over fuktige områder på land og klatre opp vertikale vegger. Denne evnen kan imidlertid være begrenset, og forekommer kun i områder med fuktig og gunstig substrat, og med atkomstmuligheter til og fra elva (NINA-rapport 661).

Fylkesmannen mener det mangler grunnlag for å konkludere at det ikke blir noen effekt av tiltakene på ål bare man bygger dammer med overløpsinntak. To stengsler i vannveien samt kraftig redusert vannføring kan få negative effekter ved å redusere suksessraten for ål på vandring opp til sitt leveområde. I det minste må det sørges for faglig vurdering og tilrettelegging også for oppvandring av ål gjennom gunstig substrat og atkomstmuligheter.

Storlom er spesielt utsatt for regulering av vannstanden under hekking fordi reiret legges tett ned til vannkanten. Norsk fugleatlas (NOF, 1994) sier at eggleggingsperioden er fra først i mai til først i juli, avhengig av isgang, breddegrad og høyde over havet, og at rugeperioden er fire uker. Ungene forlater reiret etter et par døgn men kan i den første tiden vende tilbake til reiret for å hvile og bli varmet. Som avbøtende tiltak er det planlagt å ikke regulere Leiråvatnet i mai-juni, og konsekvensutredningen har konkludert med at dette gir liten innvirkning på arten. Det er ikke dokumentert at denne tidsperioden er tilstrekkelig, og ut i fra viten om artens hekketider bør ikke regulering tillates mellom 1. mai og 1. august. Videre er det flere potensielle rugeplasser på holmer og skjær i Leiråvatnet som kan bli neddemt ved høyeste reguleringshøyde på +0,5 meter, og dette er ikke kalkulert i søknadens grafikk over neddemte områder. Små holmer og tuer i vatnet er artens foretrukne reirplasser og gir naturlig beskyttelse mot predasjon under ruging. Det må gjøres en nøyere, faglig vurdering av både rugetiden og tapet av trygge rugeplasser for storlom i Leiråvatnet. Slik planen om regulering står i søknaden vil kraftverkene etter vårt skjønn minst ha middels negativ virkning for denne rødlistearten.

I følge konsekvensutredningen vurderes det ellers at virkningen av tiltakene vil være litt negativ på strandsnipe og tilnærmet ubetydelig på fiskemåke og storspove. Fylkesmannen er enig i denne vurderingen. Gaupa vil ha såpass stort territorium at den trolig også vil klare seg greit gjennom tiltaksperioden og vil bli ubetydelig påvirket.

I og med at elvemusling er registrert ved munningen av Leneselva er det sannsynlig at det kan finnes kolonier av denne oppover i elva. Dette må utredes

nøye. Undersøkelsen som det er vist til i konsekvensutredningen gjaldt bare en begrenset del av Haugaelva, og her må det også utredes om elvemusling kan finnes i andre deler av elva.

Rødlistearter er av stor verdi, og totalt sett mener Fylkesmannen at begge kraftverkene hver for seg, slik reguleringsplanen for Leiråvatnet står i søknaden, kan få middels til stort negativ konsekvens på temaet rødlistearter.

Visuelt landskap

Influensområdet er grovt delt inn i to landskapsrom: det øvre landskapsrommet, som omfatter det åpne landskapet rundt Leiråvatnet og de andre innsjøene i området, og det nedre landskapsrommet, som omfatter det mer lukkede landskapet langs Leneselva ned til utløpet i Rovatnet.

Landskapet som Leiråvatnet ligger i er etter bildene å dømme naturskjønt, og området har turiststier tilrettelagt av turistforeningen for allmenn bruk samt tilgang til to turisthytter i området (Storfiskhytta og Sollia). Turstien mellom disse går ved Leiråvatnets bredd. I konsekvensutredningen står det at landskapet har gode kvaliteter, særlig i øvre del av influensområdet, og de ulike innsjøene er viktige elementer i landskapet.

Reguleringssonen rundt innsjøen ligger svært synlig til i landskapet, som er dominert av myr og lav vegetasjon. Overføringssjakter og grøfter, samt elveinntak, vil lokalt være svært synlig i det øvre landskapsrommet. Substratet er hovedsakelig myr og gjenskaping av vegetasjonen etter tiltaksperioden vil ta lang tid.

De omsøkte minstevannføringene er lave, og vil bli svært synlige for Leneselva og Melslættelva, og trolig også for Skratlhaugdalsbekken. Leneselva renner for det meste over grovt substrat og enkelte brattere parti med berg og kløfter. Etter bildet av elva med 200 l/s vannføring ved kote 200 å dømme vil elva få et tilnærmet uttørket preg ved MVF. Det ser ikke ut som vannspeilet vil bli opprettholdt. Vannføringen i Melslættelva får også stor relativ reduksjon ved MVF. Elva er ca. 1800 m lang og meandrerer i partiet Lonin gjennom myrlandskap med kantskog før den renner ut i Skogsjøen. Substratet er også her grovt etter flyfoto å dømme, og elva vil da få et svært tørt preg ved MVF. Fra utløpet i Skogsjøen vil resttilsaget trolig bøte en del på dette inntrykket.

Bygging av kun Leneselva kraftverk vil påvirke øvre Leneselva mindre enn Leiråvatnet kraftverk, da det blir en liten øke i mellomvannføringen fram til inntaket ved kote 178. Med dette alternativet forblir Skratlhaugdalsbekken uberørt. Bygging av kun Leiråvatnet kraftverk vil påvirke nedre Leneselva noe mindre fordi det ikke bygges i dette området, mens Skratlhaugdalsbekken blir overført og regulert.

Verdien på landskapsrelaterte brukerinteresser, hovedsakelig tur, jakt og fiske, er satt til middels i utredningen. Den trekker fram at influensområdet har gode kvaliteter når det gjelder naturmiljø, og at særlig Skardsetervatnet og Leiråvatnet har opplevelsesverdi for turgåere. Fra øvre landskapsrom kan man, ut i fra bildene i søknaden å dømme, ikke se direkte til noen større menneskelige inngrep eller bosetning, noe som bidrar til villmarkspreget. Dette skal også vektlegges i følge OEDs retningslinjer for små vannkraftverk. Det synes korrekt å

vurdere landskapet som regionalt viktig, og derfor også å sette konsekvensen til middels negativ.

Überørt natur

I følge Miljødirektoratet har 888 km² med inngrepsfrie naturområder i Norge falt bort i siste femårsperiode. Farten på bortfallet øker, og det har vært størst i Sør-Trøndelag. Tiltaksområdet ligger i et større, uberørt naturområde, og inngrepene vil bli svært synlige i det øvre landskapsrommet. Begge alternativene representerer altså store tap av uberørt natur, i det største området av denne typen i regionen mellom Trollheimen og Trondheimsleia.

Det har siden midten av 1990-tallet vært nasjonal politikk at man i arealplanlegging tar hensyn til uberørte naturområder, og målet om å sikre den inngrepsfrie naturen som står igjen er uttrykt i en rekke stortingsmeldinger. Større, urørte naturområder langs kysten er spesielt sjeldne i Norge i dag og en oversikt over disse områdene i regionen er vedlagt (vedlegg 2). De røde feltene på kartet markerer hvilke områder som har falt bort siden 1988, og viser tydelig at om noen tiår vil mesteparten av den inngrepsfrie naturen være borte om utviklingen fortsetter i samme hastighet.

Det visuelle inntrykket i det åpne landskapsrommet rundt Leiråvatnet vil bli sterkt påvirket av reguleringen og overføringene og dette skal tas med i vurderingen i følge OEDs retningslinjer. Å tilbakeføre reguleringsinngrep med tilhørende anlegg, rør og grøfter vil være vanskelig, og disse inngrepene må regnes som permanente.

Områder med uberørt natur er tillagt stor verdi og konsekvensen for disse er vurdert til middels til stort negativt i utredningen. Fylkesmannen er enig i denne vurderingen i konsekvensutredningen og mener dette gjelder ved bygging av begge eller kun ett kraftverk, uavhengig hvilket. Tapet av uberørt natur vil være svært negativ for regionen, og det berører også en nasjonal interesse i negativ forstand.

Naturtyper

Begge kraftverkene vil med få unntak påvirke de samme naturtypene i området, og effekten av enkeltkraftverk vil kun nevnes spesifikt der det er relevant.

Leneselva er registrert som viktig bekkedrag (E06) med C-verdi som i følge Naturbase starter 1,6 km nedstrøms dammen i Leiråvatnet. På befaring registrerte Rådgivende Biologer AS også to bekkekløfter (F09) og en gråor-heggeskog (F05) med C-verdi og en gråor-heggeskog med B-verdi langs berørt strekning i Leneselva.

Vannføringen i Leneselva vil reduseres vesentlig dersom Leiråvatnet blir regulert, og elvas evne til å transportere næring til fisk og dyr vil bli redusert, sammen med mengden fuktighetskrevede vegetasjon. Elva vil således kunne miste sin status som viktig bekkedrag. Konstant høy fuktighet og godt arts mangfold er en viktig egenskap ved naturtypen bekkekløft og tørke på grunn av minstevannføringen vil kunne føre til at denne naturtypen mister verdi. I følge OED har Norge et internasjonalt ansvar for naturtypen bekkekløfter. Rørgater og anlegg tilhørende begge kraftstasjoner vil føre til hogst i den øverste og viktige gråor-heggeskogen. Bygging av kun Leiråvatnet kraftverk vil føre til økt

gjennomsnittlig vannføring i øvre del av Leneselva, og dette kan virke noe positivt for det fuktige miljøet i den øverste bekkekløften. Ellers konkluderer konsekvensutredningen for naturmangfold med at minstevannføringen vil føre til en vridning mot mere tørketålende vegetasjon langs elva.

Det ble registrert en liten bekkekløft (F09) i **Skratthaugdalsbekken** med C-verdi og denne vil kun bli påvirket av overføringen som er omsøkt i samband med Leiråvatnet kraftverk. Også her vil minstevannføring føre til at lokaliteten blir liggende svært tørr, og vil miste mye av sin verdi.

I Naturbase er det registrert flere naturtyper langs **Melslættelva/Haugaelva**. Øverst ligger en rikmyr (A05) og under den en intakt lavlandsmyr (A01), begge med C-verdi. I tillegg ble det registrert en fossesprøytsone (E05) i Melslættfossen på befaringen til utreder. Etter hvert renner elva forbi et nytt område registrert som rikmyr og en gråor-heggeskog, begge med B-verdi. I det samme området, 4,4 km nedstrøms Skardsetervatnet, begynner en lengre strekning der elva er registrert som viktig bekkedrag med verdi B. Det må nevnes at den nederste rikmyrslokaliteten har blitt revidert og innsnevret i Naturbase siden konsekvensutredningen er skrevet, og er nå begrenset til dalsida litt ovenfor der elva renner.

De to øverste myrene ligger tett inntil eller rundt Melslættelva, og vil svært sannsynlig oppleve økt drenering og medfølgende uttørking ved minstevannføring. Denne endringen i miljø kan føre til tap av viktige myrområder. Også gråor-heggeskogen ligger delvis rundt elva, og vil oppleve et tørrere lokalklima med påfølgende overgang til mer tørketålende vegetasjon. Den nederste rikmyrslokaliteten, slik den er avgrenset nå, ligger trolig såpass høyt over elva at den ikke vil bli påvirket i særlig grad av redusert vannføring i elva.

Fossesprøytsonen i Melslættfossen tilsvarer fosseberg og fosse-enger, som er registrert som nær trua i Rødlista for naturtyper. I følge OED har Norge også et internasjonalt ansvar for å ivareta denne naturtypen. Fossesprøytsoner blir holdt naturlig treløs fordi ved-dannende planter tåler nedising fra fossesprøyten om vinteren dårlig, og dette er et identifiserende karaktertrekk ved naturtypen. Det er altså god grunn til å tro at denne lokaliteten vil gro igjen og miste sin karakter som verdifull naturtype ved den planlagte minstevannføringen. Hele Sør-Trøndelag har fra før kun 9 registrerte lokaliteter med fossesprøytsone i Naturbase, og 1 av disse er i Hemne kommune. Forvaltningsverdien av denne lokaliteten er altså høyere enn naturtypeverdien (C) alene skulle tilsi.

Skogsjølifossen (posisjon 63°15,81' N og 8°86,11' Ø) ligger nedenfor Skogsjøen og ser på kartet ut til å danne et stryk i et lite juv. Dette stryket ligger ca. 3 km nedstrøms inntaket i Melslættelva og vil bli påvirket av fraføringen av vann, men lokaliteten ble ikke undersøkt under befaringen til Rådgivende Biologer AS på grunn av manglende tid. Etter vårt skjønn har dette området potensiale for å være en verdifull naturtype, og det burde gjøres en kartlegging også her. Samtidig skal det sies at resttilsaget vil gjøre konsekvensene av fraføringen mindre på denne lokaliteten.

Med tanke på at bekkekløfter og en fossesprøytsone, som Norge har et internasjonalt ansvar for, samt store naturtypeområder av viktig verdi vil bli

berørt av tiltakene er Fylkesmannen av den oppfatning at totalverdien for naturtyper er av høy verdi for regionen. Videre mener vi det er svært sannsynlig at minstevannføringen vil føre til tap av mange av disse verdiene.

Karplanter, moser og lav

I influensområdet er fjellvegetasjon og fattige til intermediaære myrer de dominerende vegetasjonstypene. Langs nedre del av Leneselva er det noe mer skog, med innslag av plantefelt av gran. Det er vist til to befaringer i søknaden, én utført av RB AS og én utført av Finn Oldervik og BioReg AS med fokus på mose i nederste del av Leneselva. Generelt ble artsmangfoldet beskrevet som typisk for regionen. Epifyttfloraen i skogsområdene var ikke spesielt rik, og på stein i og langs Leneselva dominerte vanlige, fuktighetskrevede mosearter. Det ble ikke registrert rødlistearter på befaringene.

Den planlagte rørgaten til Leiråvatnet kraftverk vil på det meste av strekningen gå gjennom fattigmyr med spredte forekomster av furu. Helt nederst ved planlagt kraftstasjon vil rørgaten gå gjennom skog: blåbærskog med henholdsvis bjørk og furu, og noe gråor-heggeskog med B-verdi helt inntil kraftstasjonen. Rørgatetraséen til Leneselva kraftverk går gjennom ung blåbærbregneskog med noen innslag av eldre trær. De planlagte overføringene vil i sin helhet gå gjennom myrområder.

Inngrepene som tiltakene representerer medfører en del arealbeslag, hvorav flere må regnes som varige i følge konsekvensutredningen. Videre står det at de tekniske inngrepene vil for det meste berøre sårbare myrarealer og naturlig revegetering vil ta forholdsvis lang tid. Leneselva, Melslættelva og Skratthaugdalsbekken kan alle få redusert vannføring, noe som vil føre til et tørrere lokalklima langs disse vassdragene. Kunnskapen om hva slags virkning dette har på kryptogamer er mangelfull i følge søknaden, og tørking/drenering vil etter vårt skjønn virke spesielt negativt på myrområdene da elver med liten vannføring vil fungere som grøfter i landskapet. Myrer er viktige leverandører av økosystemtjenester som flomdempere og karbonlager. Uansett forventes at artssammensetningen av lav- og moseartene som finnes langs elvene endres, og begge tiltakene vurderes å ha negativ virkning av regional betydning på karplanter, moser og lav.

Vilt

Utenom rødlisteartene har grågås, kongeørn, lirype, fjellrype, orrfugl og storfugl viktige funksjonsområder i tiltaks- eller influensområdet. Fossefall er registrert langs Leneselva. I anleggsfasen vil fugle- og pattedyrarter i en periode miste sine leveområder. Samlet er virkningene på viltet forventet å være lite negative.

Akvatisk miljø

I Skardsetervatnet og Leiråvatnet er det både røye og aure, og i Skogsjøen er det kun aure. Som nevnt er ål kjent fra Leneselva og Leiråvatnet. Haugaelva er i søknaden oppgitt til å være anadrom på de nederste 1,2 km, mens Leneselva er anadrom på de nederste 600 m. Leneselva hadde i følge en rapport fra Vitenskapsmuseet fra 2003 gode tettheter av laks- og ørretunger og ble beskrevet som en av de viktigste gyte- og oppvekstelvne til Rovatnet.

De planlagte tekniske inngrepene vil, i følge konsekvensutredningen, ikke berøre viktige gyteområder i Skardsetervatnet, men vil ha negativ virkning for

gyteområdene i Leiråvatnet. Rapporten fra fiskeundersøkelsene i Leiråvatnet og Leneselva, utført av Allskog BA og Stig Gorseth, konkluderte med at planlagt regulering vil ha begrenset konsekvens for fisket i vatnet men at det kan bli en vridning av økosystemet mot færre arter der røya blir mer dominerende. Rapporten konkluderer også med at planlagt regulering ikke vil ha noen negativ betydning for anadrom fisk i Leneselva, forutsatt at utløpet blir lokalisert over anadrom strekning og at temperatur og oksygenmetning ikke endres. Dette tilsvarer kun bygging av Leneselva kraftverk og ikke Leiråvatnet kraftverk. Konsekvensen av å legge hele elva i rør kan være større, også for anadrom fisk nedenfor kraftstasjonene: Temperaturen og oksygenmetningen kan miste sin naturlige endring på veg nedover elva, og næringstransporten i elva vil reduseres betydelig. Denne konsekvensen må vurderes faglig for å sikre at det ikke blir noen negativ effekt på en av de viktigste gyteelvene til Rovatnet for anadrom fisk.

Dersom overføringen mellom Melslættelva og Leiråvatnet konstrueres kan spredning av arter forekomme mellom to vannforekomster som ellers ikke har naturlig kontakt. Muligheten for, og konsekvensen av, dette bør utredes.

Det er antatt at den reduserte vannføringen vil ha middels negativ virkning på det akvatiske miljøet på aktuell strekning av Leneselva og Melslættelva, og avtakende negativ virkning nedover Haugaelva. Anadrom strekning i Haugaelva starter forholdsvis langt nedstrøms fra planlagt overføring i Melslættelva, og resttilslaget er forholdsvis godt.

Påvirkning fra deponi, spredt avløp og landbruk er medvirkende kilder til at økologisk tilstand i nedre del av Haugaelva er satt til *moderat* tilstand. Elva er av den grunn satt i risiko for ikke å nå miljømålene i vannforskriften innen 2021. I tillegg fungerer Haugaelva som reservevannkilde for AquaGen. Risikovurderingen er usikker grunnet manglende data, men i en måling gjort i 2009 på fysisk-kjemiske parametere, ble kjemisk oksygenforbruk klassifisert til dårlig tilstand. Totalnitrogen og totalfosfor ga resultater som tilsa svært god tilstand. Resultatene kan tyde på at det er stor tilførsel av organisk materiale, men at tilsig av næringsstoffer har liten innvirkning på elva. Resultatene er imidlertid fra en enkeltundersøkelse, og et større datagrunnlag er nødvendig for å kunne uttale seg mer om dette. En ytterligere fraføring av vann vil kunne redusere elvas fortykningsevne i forhold til næringsstoffer og føre til høyere konsentrasjoner. Dette kan igjen redusere andre brukermål for vassdraget, som for eksempel behovet for rent vann for Aquagen m.fl. og i tillegg få negative følger for en allerede presset laksefiskbestand.

Vurdering etter naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven har bl.a. som formål at naturen med dens biologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel (§ 1). Målet for naturtyper er at mangfoldet av disse ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjon, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig (§ 4). I alle saker som berører naturmangfoldet skal vurderingene etter naturmangfoldloven §§ 8-12 komme tydelig frem i vedtaket. Våre vurderinger etter disse paragrafene er som følger:

§ 8. kunnskapsgrunnlaget

Konsekvensutredningen ser ut til å være tilfredsstillende på de fleste punkter som er tatt opp. RB AS har tatt i bruk aktuelle databaser, forhørt seg med lokale kilder og gjort en tilsynelatende grundig feltundersøkelse mtp. naturtyper. Vi savner bedre dokumentasjon på storlomens hekketider ved Leiråvatnet for å kunne godta at planlagt reguleringsstans for kun mai og juni ikke vil ha negativ virkning for arten. Også for ål må konsekvensene vurderes grundigere, selv med avbøtende tiltak.

Det er vist til en undersøkelse etter elvemusling i Haugaelva der denne arten ikke ble funnet sannsynlig å være tilstede, men denne omfattet kun en liten del av den anadrome strekningen og i Leneselva er det ikke gjennomført noen leting. Ordentlige undersøkelser etter elvemusling må gjennomføres i begge vassdrag før eventuelle inngrep kan vedtas.

I følge lakseregisteret er det allerede kjent at laks og sjøørret i Rovatn og Haugaelva blir negativt påvirket av bl.a. fysiske inngrep og vassdragsreguleringer. Dette gjør at man med høy sannsynlighet kan si at videre inngrep i tilførselen til de berørte gyteelvene vil forsterke presset på bestandene.

Det er ikke tvil om at fraføring av vann fra bekke drag i kløfter eller myr- og skoglandskap vil føre til lokal uttørking med påfølgende endringer i vegetasjonen der fuktelskende arter er påvist.

§ 9. føre-var-prinsippet

Fylkesmannen mener at vi har god kunnskap som tilsier at landskap og flere viktige naturtyper, rødlistearter og viltområder blir negativt berørt av de omsøkte kraftverkene. Konsekvensen for ål og anadrom fisk er vanskelig å kvantifisere, og siden dette er svært viktige verdier som trolig vil bli negativt berørt bør føre-var-prinsippet vektlegges i beslutningen.

§ 10. økosystemtilnærming og samlet belastning

Hemnfjorden er allerede sterkt påvirket av vannkraft, og i tillegg er det i følge NVE Atlas gitt konsesjon til 3 prosjekter i vassdrag (derav 1 lakseelv) med utløp i Hemnfjorden (Vedlegg 4). Videre er det varslet eller omsøkt konsesjoner som påvirker til sammen 5 lakseførende vassdrag med utløp i samme fjordsystem: Leneselva og Haugaelva i Hemne kommune samt tre andre vassdrag i Snillfjord kommune. I Snillfjord kommune er det også gitt konsesjon til 3 vindparker som vil påvirke landskapet i omtrent halve kommunen.

Indre Hemnfjorden er viktig for anadrome fiskebestander, og har i følge lakseregisteret til sammen 11 gyteelver for laksefisk. Av disse er 8 allerede påvirket eller i fare for å bli påvirket av vannkraft. De fleste av bestandene av laks og sjøørret har i følge registeret allerede tilstander som er vurdert til å være fra moderat til dårlig eller redusert til sårbar.

Søa og Rovatnet, med tilhørende anadrome strekninger, er et regionalt viktig vassdrag for laks og sjøørret. Med dagens status er forvaltningsmålene for disse bestandene langt fra oppnådd (jfr. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning). Her finnes også elvemusling som er en rødlistet art, og denne kan ha bestander også ovenfor anadrome strekninger. Leneselva er en av de viktigste gyteelvene i

Rovatnet. Anadrom strekning mellom Rovatnet og Eidfoss (ca. 1,5 km) er sterkt påvirket ved at det ikke er minstevannføring. Flere sammenhengende strekninger med viktig bekkedrag er påvirket av manglende minstevannføring. Bestanden av elvemusling (som det er forholdsvis ny kunnskap om) er trolig allerede sterkt påvirket i områder med redusert vannføring og fysiske inngrep, selv om dette per tidspunkt ikke er utredet.

Hollaelva og Hageaelva, også med utløp i Hemnfjorden, er regulerte uten minstevannføring. Forskere ved NTNU har konkludert med at dette trolig har virket begrensende på den totale produksjonen av fisk i elvene (Vitenskapsmuseet, zoologisk serie 2003-3).

De planlagte inngrepene, Leneselva og Leiråvatnet kraftverk, vil påvirke to nedbørsfelt som ligger tett på Sjøa/Rovatnet/Vassli-vassdraget. Den eksisterende Sjøareguleringen berører sørlige og østlige deler av kommunen, mens de nye prosjektene vil berøre det vestlige området.

Øvre del av Sjøavassdraget er et regionalt viktig område for friluftsliv med mange hytter, spesielt rundt Sjøvatnet og Svorksjøen. Landskapsbildet her er betydelig påvirket av vassdragsreguleringen som følge av manglende minstevannføring og store reguleringshøyder. Med regulering av Leiråvatnet vil fjellandskapet i over halve Hemne kommune få tydelig påvirkning av vannkraft.

Tilliggende nedbørsfelt i vest, i de uberørte naturområdene, hører til de vernede vassdragene Todalselva og Gjelavassdraget (se kart, vedlegg 3). Det er kjent at større, uberørte økosystem er mer robuste mot endringer i miljøet enn de mer fragmenterte. Ved å unngå inngrep i Leiråvatnet og Melslættelva danner en et større, uberørt økosystem som vil styrke verdien av, og motstandsdyktigheten til, naturen i hele fjellområdet mellom Hemne og Aure kommuner. Motsatt vil inngrep svekke verdien av vernet som er gjort på Aure kommunes side i fjellet.

Samlet eller hver for seg mener vi at de omsøkte prosjektene representerer vesentlige tap av naturverdier for regionen, samt at faren er høy for at de vil medføre videre gradvis forvitring av naturkvaliteter dersom området mister sin inngrepsfrie kvalitet. Vi kan ikke se at dette kan forsvares ut fra en samlet belastningsvurdering. Vi mener også at det først bør vurderes om den planlagte kraftproduksjonen kan vinnes inn gjennom opprustningsprosjekter i allerede påvirkede områder. Det er derfor av interesse å få en oversikt over hvor stort produksjonspotensial som ligger i opprusting og utvidelse i Sjøavassdraget i forbindelse med en revisjonsgjennomgang (eller tilsvarende), i stedet for å ofre to urørte vassdrag i en kommune som er sterkt påvirket av vannkraftregulering fra før.

Å kvantifisere tap av kvalitet, og dermed samlet belastning av de omsøkte nye kraftverkene er vanskelig på grunn av manglende kvantifisert kunnskap om hva som allerede er tapt (manglende forundersøkelser i Sjøareguleringen), og usikkerhet rundt framtidig konsekvens av nye inngrep. Negativ virkning på anadrome bestander kan trolig i stor grad unngås i enkeltsaker med avbøtende tiltak og hensyn i detaljplanleggingsprosessen, så lenge alle inngrep og virkninger holdes ovenfor anadrom sone. Likevel er disse bestandene under et stort press fra menneskelig påvirkning i hele Hemnfjorden og totalbelastningen for laksefisk har etter vår mening nådd et kritisk punkt.

Videre er det vår vurdering at vassdragsnaturen i Hemne kommune og Hemnfjorden allerede er på vei til å bli vesentlig samlet belastet av nye inngrep, og at utbygning av Lenesvassdraget med overføringer ikke kan tillates som omsøkt. Ved siden av anadrom fisk gjelder påvirkningen i hovedtrekk:

- a) vesentlig samlet reduksjon av viktige fuktkrevende naturtyper,
- b) potensielle vandringshinder for rødlistearten ål,
- c) vesentlig samlet bortfall av hekkeplasser for rødlistearten storlom,
- d) potensiell negativ effekt på rødlistearten elvemusling,
- e) varig negativ effekt på natur-, landskaps- og friluftslivskvaliteten i et viktig tettstedsnært utfartsområde av lokal og regional betydning.

Betydningen av naturen i influensområdet kan i tillegg sies å være forhøyet på grunn av kvalitetstapene sør og øst i kommunen og regionen rundt Hemnfjorden.

§ 11. kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver

Tiltakshaver skal, med hjemmel i denne paragrafen, dekke kostnadene ved å begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, innenfor rimelighetens grenser. Dersom fraføring av vann viser seg å kunne forringe miljøtilstanden i Haugaelva bør det også vurderes å stille vilkår om at Blåfall AS må forestå rensing som kompensasjon.

§ 12. miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Dersom det blir gitt konsesjon må det stilles vilkår om at alle teknikker og driftsmetoder skal være så miljøforsvarlige som mulig. Overløpsinntak på dammene i Leneselva er et slikt tiltak. I tillegg må det, dersom det blir gitt konsesjon, stilles krav om at det må sikres og dokumenteres en vandringsveg for ål på veg opp elva.

Søknaden nevner ikke eventuelle omløpsløsninger. Det må stilles vilkår om en omløpsløsning som sørger for at anadrom strekning i Leneselva ikke tørregges ved driftsstans, dersom konsesjon innvilges.

Vurdering etter vannforskriften

Fylkesmannen vil i denne uttalelsen vurdere hvordan søknaden og tiltaket forholder seg til naturmangfoldloven og vannforskriften.

Vannforskriften har som overordnet mål å fastsette rammer som skal bidra til helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene (§ 1). Tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand (§ 4).

Økologisk tilstand vurderes etter en fem-delt skala i følge vannforskriften, der de to øverste klassene (god/meget god) tilfredsstiller miljømålene. I vannforekomster klassifisert til moderat eller dårligere skal det iverksettes tiltak for å oppnå god tilstand. Samtidig skal vann som allerede er i god tilstand beskyttes mot forringelse. Det er dermed i utgangspunktet ikke anledning til å starte opp ny aktivitet eller nye tiltak som kan redusere tilstandsklassen til en vannforekomst fra god til moderat.

Fylkesmannen er av den oppfatning at tiltakene kan komme til å forringe miljøtilstanden i Haugaelva ytterligere. Dette bør absolutt ikke forekomme i vassdrag med moderat tilstandsklasse.

Konklusjon

Fylkesmannen ser at vannkraft er en viktig og svært klimavennlig form for energiproduksjon. Likevel må det vurderes om fordelene ved energiproduksjonen for klimaet og samfunnet er større enn ulempene inngrepene medfører på naturmiljø, landskap og friluftsliv. I denne saken mener Fylkesmannen at store miljøverdier i form av viktige naturtyper og arter på rødlista blir truet, sammen med uberørte naturområder og elvestrekninger med laksefisk av allmenninteresse for regionen. Vassdragene rundt Hemnfjorden er allerede i stor grad påvirket av vannkraftreguleringer, og flere kraftverk og vindparker er på vei. For å rettferdiggjøre et tap av såpass viktige regionale og nasjonale verdier må man kunne vise til store samfunnsmessige fordeler dersom konsesjon skal tildeles, jfr. vannressursloven § 25. Det er allerede gitt konsesjoner til en omfattende utbygging av vindkraft i Sør-Trøndelag, og målsetningen om å øke regional og fornybar kraftproduksjon kan derfor møtes på denne måten. Vi kan ikke se at fordelene med kraftproduksjon for ca. tusen husstander veier tungt nok for regionen til å oppveie for ulempene av de omsøkte tiltakene. Hver for seg har kraftverkene tilnærmet like stor negativ virkning på miljøet kombinert med lavere total produksjonseffekt, og er derfor enda mindre tilrådelige. Den samlede belastningen fra kraftutbygginger og -reguleringer på naturmiljøet i området rundt indre del av Hemnfjorden er allerede betydelig gjennom utbygde samt tillatte energianlegg. Fylkesmannen varsler derfor innsigelse i begge saker i denne høringen, dersom disse blir tildelt konsesjon på foreliggende grunnlag.

Med hilsen

Stein-Arne Andreassen (e.f.)
miljøverndirektør

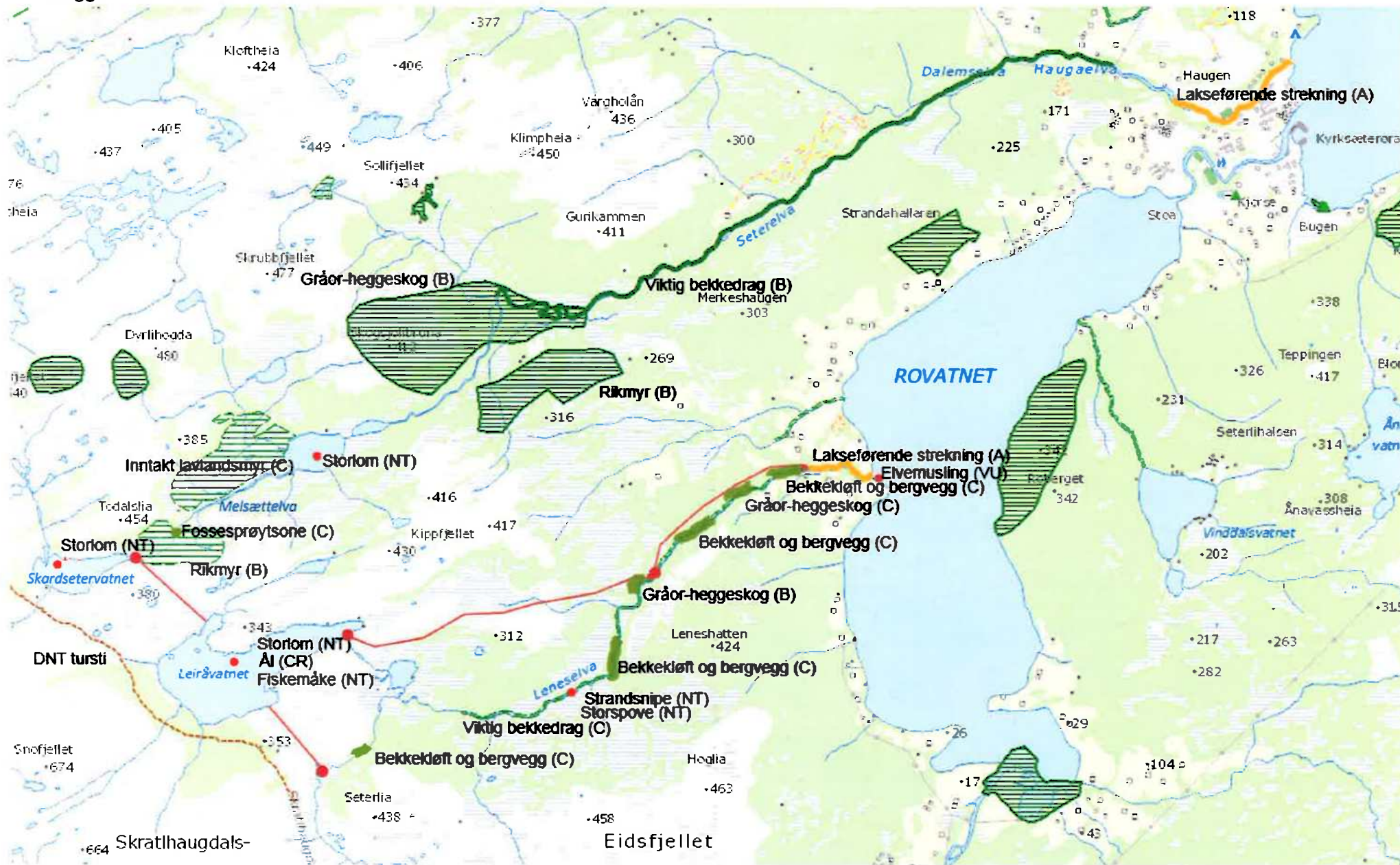
Erlend K. Hovland
rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Kopi:

Hemne kommune	Trondheimsveien 1	7200	Kyrksæterøra
Blåfall AS	Vollsveien 6, Pb. 61	1324	LYSAKER

Vedlegg 1

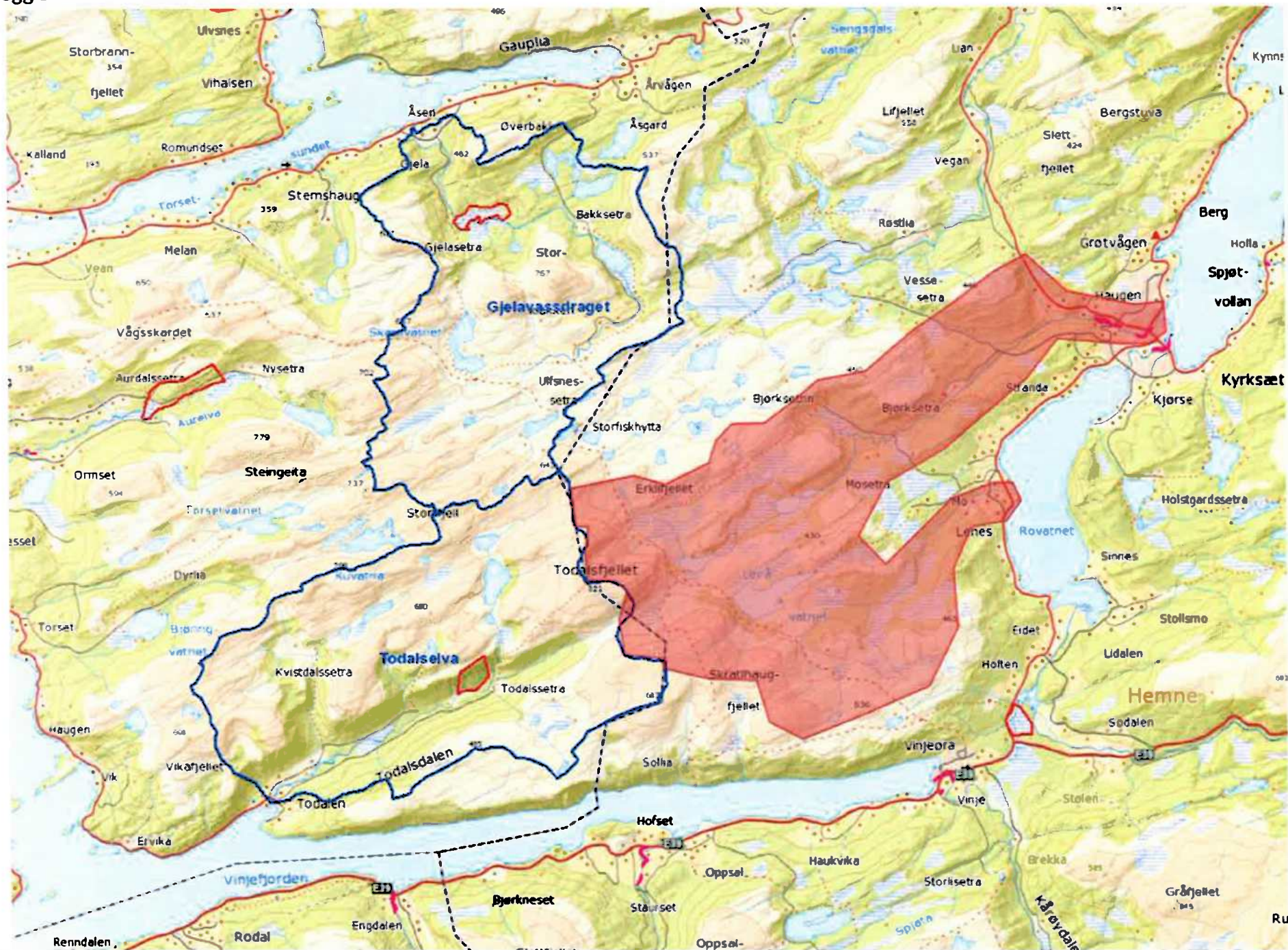
Figuren viser en oversikt over de viktigste naturverdiene i influensområdet til kraftverkene. Naturtyper fra naturbase vises i mørk grønn mens registrerte naturtyper fra befaringen til Rådgivende Biologer AS er grovt avmerket i lysere grønn og tykk strek. Naturtypene som er vurdert i uttalelsen er markert med typenavn og verdi. Rødlista arter som er vurdert er merket med røde punkt, og anadrome strekninger er markert med gult. De fysiske tiltakene er grovt skissert med røde linjer.

Vedlegg 2

Kartet viser uberørt natur på Nordvestlandet og i deler av Trøndelag. Røde felt markerer områder som har falt bort siden 1988. Den røde sirkelen markerer tiltaksområdet for kraftverkene i søknaden.

Vedlegg 3

Kartet viser verna vassdrag i fjella på grensa mellom Aure og Hemne kommuner. De verna vassdraga, med nedbørsfelt, er markert i blått. Nedbørsfeltene til vassdraga som blir berørt av kraftverkene i søknaden er markert i rødt.

